

שעדיין שומעים דבר — שומעים באצץ אוזן; וזאת "פתחון פה"? אויל לנו, כי קול המולה של רומי השתקיק ר"ל גם קול יעקב ישראל סבא, ומה מادر עליינו להתפלל על פתחון פה למיחלים לך, ומה מادر עליינו להתפלל כי העולה תקפץ פי, וכל הרשות כולה כענן תכללה!

וזוהי קבלת עול מלכות שמיים: "שמע ישראל!" לשמוע היטב בשורת ה' א' ה' אחד, שבאומרנו קר"ש ייה' לך"פ לנו בעצמנו פתחון פה לשמוע מה שאנחנו אומרים! ולעתיד כשייה' ה' אחד ושמו אחד — "וז אהפון על עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'". "שפה ברורה" זו היא ה"פתחון פה למיחלים לך"!

מאמר אחד עשר:

"קול דממה דקה"

ערב דעה תש"ם

אננו חיים בתוך עולם רודע: טידטור של מכונות, מטוסים, קולות של רדיות וטרנסיסטורים. בקושי אננו מוצאים פינה שקטה. הכלל ישראלי מתפרק כי "אין צוחה ברחובותינו" (תהלים קמד).

"ת"ר אלמלא גלגל חמה, נשמע קול המונה של רומי. ת"ר שלשה קולות הולכים מסוף העולם ועד סופו... וקול המונה של רומי" (יומא כ). הרעש הרב בעולם הוא מסוד קול המונה של רומי. ישע"י הנביא אומר: "הדרושים כי נגרש כי השקט לא יוכל כרי'" (מ, כ). זהה הגדרה חדשה של דשעות, שאינה יכולה להיות בשקט! אי-שקט זה ממלא את עולמנו.

לא כן הכלל ישראלי. כל הממצבים הגבוהים שהכלל ישראלי יודע מהם, באים בליוו של שקט. על קריית י"ס כבר דברנו. על מתן תורה אמרו חז"ל: "כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צוחה, עופף לא פרח, سور לא געה, אופנים לא עפו, רפואיים לא אמרו קדוש קדוש. הם לא נזענע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש, ריצא הקול אונci ה' אלקיין" (שמאי ר' פcis, ט). שקט מוחלט ועמוק — כך נאה לעשות הדברים שיקלטו לתוכו!

בבוא אליו הנביא אל הדר חורב ייבא שם אל המערה וילז שם והנה דבר ה' אליו ויאמר לו מה לך פה אליו? ויאמר קנא קנא קנאתי לך אלקי צב' כי עזבו בירתך בני ישראל, את מזבחותיך הרסו ואת נבייך הרגו בחורב ואומר אני לבדי ויבקרו את נפשי לקחתה! ויאמר צא ועמדות בהור לפני ה'! והנה ה' עופר וזה גזללה וחזק מפרק הרים ומשבר

סלעים לפני ה' — לא ברוח ה'. ואחר הרוח רعش — לא ברעש ה'. ואחר הרעש אש — לא באש ה'. ואחר האש קול דממה דקה. ויהי בשמו אל'י וילט פניו באדרתו כר'" (מלכים א, יט, ט"ט). זהה פרשה נפלאה וסתומה. הרמב"ן מבאר בת דברים גדולים בפירושו על איוב על הפ' "זען ה' את איוב מן — הסערה ויאמר" (פ' לח, א), וז"ל: "זען" מן הסערה", כי לא נפתחו לו השמים וראה מראות אלקים על בוריו, כגון שיראה השם יושב על כסאו או מלאך הדובר בו, ורק שמע סערה גדולה, והשיג מה שישיגו הנביאים ראשונה בראשית החזון, כמו שא' ביהזקאל תחילת: "וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון, וכן באלי תחילת נאמר שם והנה השם עobar ורוח גדולה והזק מפרק הרים ומשבר סלעים, ואחר הרוח רعش ואחר הרעש אש, ואחריו כן ישיגו הנבואה. וגם כן ראי מוכחת על הענין ביהזקאל, "אחר הרוח ענן גדול" — הוא הרעש, ואחר כן אש מתלקחת. ואיוב השיג ראשית החזון, וממנו יצא לו קול העונה אותו המعني האלו בחתק ותווך וסער גדול כמנג הנבואות, כמו שא' ביהזקאל קול מים רבים, קול שי' בלכטם, קול המולה כקהל מהנה. והנה איוב השיג זה בשמיית הסערה והקול ממנה, וידע מעניהם כי קול האלקים הוא העונה אותו לדבריו". מגלה לנו הרמב"ן, כי כל נבואה באה בשלבים; בשלב הראשון בא על הנביא שפע וחוני בסערה רבה, ובשלב זה נפללו הנביאים ולא עצור כה, וכפי שמתאר הרמב"ם בפ"ז מס' י"ת. איוב הגיע רק להשתג שלב ראשון זה, וגם בו כבר זכה לחשובה על שאלותין. נבייא ישראל זכו גם לשלבים המאוחרים יותר, וכן מפורש ביהזקאל ואלי, והם הבחינו, כי ברעש ובאש עדין אין הדרגה העליונה, ורק כאשר הגיעו לבnama, ומתחן הדמה יצא קול הנבואה אליהם — שם ידעו כי זהה המדרגה העליונה של נבואה שיוכלו לזכותם אלי. דממה זו — איננו יודעים מהי. אנו מבינים רק, כי במצב זה לא רק מסביב לאדם משתרע שקט אלא גם בקרבו: כל כחוינו שקטים ושלומים, ומתוך דממה דקה זו מגיע אליו קול הנבואה.

מכל מקום, דממה זו היא דממה ממשית. הגם' מספרות (ברכות נה ע"א): "רב ששת סני נהרו הוה, הו קאזי קויל לעלמא לקבולי אפי מלכא ועם אזל בהדיינו רב ששת. אשכח' ההוא צדוקי אמר לי' חצבי לגהוּא בגני לייא א"ל תא חזוי דידענא טפי מינך! תלף גונדא קמייתא, כי קא אוושא אמר לי' ההוא צדוקי אתי מלכא! אמר לי' רב ששת לא קאתי. תלף גונדא חלייחאי, כי קא שטקה אמר לי' רב ששת א"ל רב ששת לא קאתי מלכא. תלף גונדא חלייחאי, כי קא שטקה אמר לי' רב ששת ודאי השטה אתי מלכא. א"ל ההוא צדוקי מנא לך הא? אמר לי' דמלכotta דארעה בעין מלכotta דרוקיעא, דכתיב צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עobar וווח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' — לא ברוח ה' ואחרי הרוח רعش — לא ברעש ה' ואחר הרעש אש — לא באש ה', ואחר האש קול דממה דקה". למד רב ששת ממש,

פלך השתקה ופלך ההוּא¹

כ"י גם במלכות אנושית ישנו עניין זה: פלוגות החיילים הטרוגנות לפני המלך מריעים לקראותם, אבל כאשר המלך בעצמו מגיע מקבלים אותו בשתייה מרוב התרגשות.

מהגמ' הזאת ומהרמב"ן שהבאו לנו לומדים, מה הם שלבי הוּא והוניה עצומה: רוח גדולה וחזקה באה על האדם בראשונה; האדם "נרעש" ונפחד; אח"כ מתלקחת בו אש התחלה. אבל כל שלבים אלה עדין לא הגיעו לפנימיות האדם — רק כרגע התחלה. מפנה מקומה לדמה עמוקה, ומתוך הדמה בוקע קול דק וצלול ועליזו. האדם עומד על המשמעות הברורה של התוי: זהו השלב האחרון והשיא. אצל הנבאים אלה הם דרגות נבואה, וכਮובן אי אפשר ואסור להשווות חיות אדם עם נבואה שבאה על האדם מלמעלה. מ"מ, רב ששת למ"ד ממש כי גם במלכותה דארועא יש מהלך דומה, ובזה יש לנו מקום להבין כי גם בחויות אנושיות ישנו מהלך זמה.

— "ונתנה תוקף קדושת היום, כי הוא נורא וairo כו' ובשופר גדול יתקע וקול דמה דקה ישמע ומלכים יחפוזן וחיל ורעה יהוזן ויאמרו הנה יום הדין לפקד על צבא מרום בדין, כי לא יוכו בעיניך בדין", לא די בשופר גדול. עדין צדיכים לשמעו קול דמה דקה, ואו יהוז חיל ורעה את המלכים מאימת הדין, "כי לא יוכו בעיניך בדין". כמו בנבואה השיא הוא הקול דמה דקה, כך בדין השיא הוא הקול דמה דקה, ואפלו המלכים הגדולים, ברגע שמניגעים לדמה זו הם מזודעושים ורועדים פן לא יוכו בעיניך ה' בדין...

הארכנו בכל חדש הרוחמים לבאר עניין פלך ההוּא ופלך השתקה, ונוכחנו לדאות כי המעצבים הגבוהים ביותר שמניגע אליהם האדם מחייבים אותו לתפות פלך השתקה. קריית י"ס, מתן תורה, נבואה ודין — כולם באו מתוך דומיי. ודומיי זאת אינה רק מسبب לאדם, אלא גם בפנימיו משתרעת שתקה זומה: כחות נפשו נשקטים, רצונות שונים אינם סוערים עוד בkräבו — פולו דומיי. זה מנגע האדם לנבה פנימי שהוא למעלה מהרוח ממלא. אמרנו כבר, כי תינוק מלודים לדבר; כשהאדם מתבגר, הוא צריך להתלמד לשחוק. כי הרוצה להציג לעמלוות פנימיות ולתחושת עניינים רבים ונשבבים — הוא מוכשר לתפות פלך השתקה. מי זה אין רצה להתעלות בימים הנוראים הבעל"ט, ולהרגיש רוממות בנפשו? ההכנה לזה היא שיתלמד "לך דומיי תhilah". ובאשר גם הדיבור האמתי צריך להיוולד מתוך הדומיי, גם לוחך תפילותינו תחודור דומיי, מצד אחד ישם מלהלים של "זיקראן אל אלקים בקול גוזל", וגם אנחנו בהגיענו ל"אמן יהא שמי רבא" נעה בכל כחנו, וזה כולל גם קול דם, וכן קדושה ושם ישראל, ומайдך בהגיענו לתפילות בלחש נדע להעניק את הדומיי מסביב ובחוכנו, הרוח עד מאי מקהל החתן הממלא את דוחובותינו.

הן לא קללה עבודה זו. מה מادر שכיה הוא להתעצבן ביוםים הנוראים. אבל נגיעה בעצמו: מהי עצבנות? רצונות רועשים, דמיונות ופנויות, ולהשתיק אונם אינו מהעבודות הקלות. אולי, גם אלינו דבר יגונב במהלך "ירוח גדולה וחוזק — רעש — אש", עד שבע"ה נגיע לדממה דקה. ואט בפעם הראשונה לא הצלחנו, הרוי אמרו חז"ל: "מה יעשה אדם שהתקפל ולא עננה? יחזר ויתപלל, שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'!" ועל זה נקראה התפילה אצל הכלל ישראלי "אומנות אבותיהם": אומן איינו נשבר ברוחו אם פעם לא עלתה ביזו איזו מלאכה. הסנדל שרפק מסמר והוא נכנס עקום, איינו נבהל, אלא הוא לוקח מסמר חדש. כך אצלנו התפילה: אם התפילה הראשונה לא עלתה בידינו, התפילה השנייה תצליח, כי על כן מזער ישראל והאבות הקדושים. נחזק ונאמץ לבנו, ובעה בזדיין נצליח!

פִּינּוֹט

סיימנו בע"ה מערכת גדולה. במבט ראשון נראה הדברים מופשטים ורחוקים מאתנו. בכל זאת איינו צורך להקדיש כל חדש הרחמים לבירור גדרי דיבור ושתיקה, לא רק בכלל הгалומות הרבות בטוגניה זו, אלא מפני שלא מתכן כל עלי אמיתית במדרגות התורה והיראה למי שאין טוגניה זו מחוורת לו, להלכה וגם באיזו בחינה גם למעשה.

ידעו לכל ברבי רב, כי האניעות היא מה明媚נות העליונות וההכרחות ביותר של תלמיד חכם אמיתי. נתבאר במערכה זו, כי השתקה היא היא האניעות האמיתית, ב מגילה יג: מדברת הגם, על האניעות שהיתה ברוחל ע"ה, ובמדרשי קוראים לאותו מעשה של רחל "תפסה פלך השתקה"; שתיקה וענינות היינו הרוצה להיות מן האניעים — חייב להחלמד לחפש פלך השתקה, והדיבור הבוקע מתוך השתקה יש לו כובד ועומק.

צורה חיינו מנוגדת מאד למחלק המתואר במערכה זו. גם בני תורה הגדים בפנימיות ומוקפים חבירים כל היום בלי הרף — כמעט שאים יודעים כלל משעה שקטה של שתיקה ותמבונת, ותמיד אוורב להם נסיוון לנכמת אחרי שיתה נאה בעיר זה (עיי' ב"ב פה). וזהנה עד כמה שאנו רוחקים במחלק חיינו משעה של התעלות חרישית — לכה"פ בידיעת אנו צרכיהם פעם לעטוק בסוגניה נפלאה זו של "פלך השתקה ופלך החודד", אולי ייגונב שמן אלינו וייזרע לבנו גרעין שמננו חצמץ ברבות הימים מידת תלמידי חכמים של "הצען לכת עם אלקייך", בעזהשיות.

בדי שהייתה לאדם גילוי של האני שלו, והוא מוכרת להגיע לעולם שנקרא: "עולם דממה דקה", עולם של בלבד, עולם של שקט, עולם של מיקוד.

נדגינש שוב: איננו מדברים עדיין על העולם הבא. כדי שאדם יהיה טוב כאן בעולם הזה, עליו להיות נינוח, רגוע, מחושב, שකול ומרוד.

תורה ניתנה בשעת השקט

העולם של בלבד הוא העולם שבו חיו אבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, בו חי משה רבינו ע"ה, וכמו כן דוד המלך ע"ה.

ישנו ספר הנקרא "המספיק לעובדי ה'" שהזכיר רבי אברהם, בנו של הרמב"ם. בפרק האחרון בספר הוא מדבר על העולם של בידות הנפש. כמו שהזכיר בהתחלתו, אנחנו מדברים רק מהמקורות שכתובים בתורתנו הקדושה, ולא ולות זה.

הוא מבאר שהאבות הקדושים היו רועי צאן, הילכו אחר הצאן לדבר, מפני שהיפשו עולם של שקט. הגעה של הפרות טוביה יותר מדיבורי בני האדם. ישנה מליצה שם אדם רוצה שקט, שילך לבית קברות, שם אף אחד לא עשה רעש...

אדם צריך ללבת בדרך שזרכו בה אבותינו, "צאי לך בעקביו הצאן ורعي את גדיותיך על משכבות הרוזעים" (שה"ס א, ח). לנו, עם ישראל, יש יהוס, ואנו ממשיכים את דרך האבות. לא מחדשים אלא הולכים בעקבות אבותינו, ואבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, חיפשו את עולם השקט.

משה רבינו, כשהגיע ליתרנו, ביקש ממנו עבודה שהייתה בה שקט, וזה ביקש להיות רועה צאן, ודרך שם הוא הגיע לגילוי בסנה הבוער באש, ולא עוד מכן לגילוי של מעמד הר סיני, בו ניתנה תורה.

"בשנתן הקב"ה את התודה, ציפור לא צotta, עוף לא פרת, שוד לא געה, אופניהם לא עפו, שורפים לא אמרו קדוש קדוש, חיים לא נזעעו, הבדיחת לא דברו, אלא העולם שותק ומתריש ויוצא הקול אגצי ה' אלקיך" (شمota רבה כת, ט). בשעת מתן תורה העולם היה שקט, ומשה רבינו ניגש אל האלקים לקבל את התורה. איך הגיע משה רבינו למחרגה זו, לעמוד מול הבורא ולקבל את התודה?

חלק ב - פרק ד

קט

כי הוא בחר בעבודה זו של כניסה לעולם של בידיות, עולם של שקט, עולם של רוגע, עולם של יישוב הדעת.

זו לא דרך חדשה שהתגלתה בחוזרו ח"ז... וזהו דרך של תורהנו הקדושה, זו דרך אבותינו שבתבו אותה חז"ל וביאורה רבותינו הראשונים. אבל זו לא בידיות לשם בידיות, זו בידיות לשם התנטקות מהרווע שבעולם והתקשרות לא-ל-חי, כפי שנבאר עוד בהמשך.

הבדיות עבר הנשמה היא כמו מים ולחם עבור הגוף, לא פחות מזה ואם אדם לא מרגיש זאת, זהו אות וסימן שהנשמה כל כך קבורה בתוכו, שהוא כבר לא מרגיש מה נצץ לו. כמו אדם שרות'ל חולה במלת התנוונות, שעולול לאבד את הרגש של הטעם ואת הרצון לאכול. אין הכוונה שהוא לא צריך לאכול. אם לא יוכל הוא ימות. אבל הוא מאבד את הרגש והרצון לאכול. וזה התנוונות. כשהאדם לא מרגיש את הצורך שלו להיות בתוך עולם של בלבד, והוא סימן שנשנתו קבודה עמוקה עמוק בתוככי החומר ואין לו אוזן קשחת להקשיב לצרכים של עצמו. הצורך בבדיות הוא צורך של עצם החיים. אין זה דבר המתלווה לאדם, אלא בנין של נפש האדם.

'הדר' בונפש שבו רק הוא נמצא

ביארנו, אם כן, שקיימים באדם שני כוחות: כח ההיבור, כח החברותי שבו, וכח הבדיות שבו. עתה נתihil לבאר כיצד מנקים את דרגשות השילוקים.

אדם נמצא במשרד, מדובר בטלפון, פורץ ויכוח, צעקות. החדרים ממול והחדרים ליד – כולם שומעים את העזקות. מסיים את השיזה בעצבים, תוך טריקה עצבנית של שופורת הטלפון. הוא כבר לא מסוגל לעבוד עד סוף היום, אין עם מי לדבר, כלו כאום. בלילה הוא בקושי מסוגל להיוודע. כל הזמן ראשו תרווד במחשבות מה לעשות ואיך לעשותות וכו', דברים מוכרים שככל אחד מכיר ויודע. איך יכול אדם בזה להשיקט את עצמו? הרי הוא מנסה להשיקט את מחשבות, וכל הזמן המתבבה גוררת אותו לבדוק לאותו מקום. הוא חושב על הדברים

עוד ועוד, והאש אוכלת אותו מבפנים!

אדם שמתהיל להרגיל את עצמו לחיים של לב, מגלה מקום בנפש שאפשר להיכנס אליו. כמו אדם שנמצא בהדר, ובאפשרותו לעبور מהדר אחד להדר